

Grønnegade

Beretning

NÆM 2005:128

Næstved Museum 2005

Beretning for nødgravning ved Grønnegade Næstved

05.07.07; Næstved Sct. Peder Sogn, Tybjerg Herred, Storstrøms Amt (tidl. Præstø)

Ved anlægsarbejde var tykke kulturlag blevet bortgravet, og en hastig nødgravning med registrering af de tilbageværende profiler blev iværksat. Der kunne herved bl.a. registreres tidlige vejspor og efterfølgende simpelt belagte vejbaner, der må udgøre forgængere for den nuværende Grønnegade, samt sandsynligvis et matrikelskel med en stump bevaret gårdsplads mod syd. Der fremkom næsten intet dateringsmateriale, men vurderet ud fra kulturlagenes tykkelse og andre fund i området er det sandsynligt, at de ældste lag stammer fra vikingetid/tidlig middelalder mens vejanlæg etc. fra højmiddelalderen.

**Stednavn: Grønnegade
Næstved Museum j.nr. NÆM 2005:128
4-cm. kort: 1512 IV SV**

INDHOLDSFORTEGNELSE

1. SAGENS OPSTÅEN OG FORLØB	4
2. MÅLESYSTEM	4
3. PERSONDATA	5
4. TOPOGRAFI	5
5. ANLÆGS- OG AKTIVITETSBEKRIVELSER	6
6. DATERINGER	7
7. SAMMENFATNING	8
8. LAGBESKRIVELSER / K-NUMRE	9
9. FUNDLISTE	12
10. FOTOLISTE	12
11. TEGNINGSLISTE	12

BILAG

- 1 Matrikelkort med udgravningen angivet**
- 2 Situationsplan (1:100)**
- 3 Kopi af originaltegninger (nedsat 50%)**

1. SAGENS OPSTÅEN OG FORLØB

Torsdag d. 7.7.2005 over middag modtog museumsinspektør Thomas Roland en henvendelse om, at man i krydset mellem Grønnegade og Ringstedgade i Næstved (efterfølgende navngivet "Daases Plads") foretog anlægsarbejde i forbindelse med anlæggelse af et springvand og at det så ud til at der blev fjernet kulturlag på lokaliteten.

Ved besigtigelse kunne konstateres, at der på et godt 25 m² stort område var bortgravet kulturlag på op til 2,5 meters tykkelse. Det blev derfor besluttet at arbejdet på lokaliteten skulle indstilles, mens arkæolog Ida Elisabeth Lauridsen foretog registrering. Sagen blev meddelt bygherre (Næstved Kommune) og endvidere forelagt Anne Nørgård Jørgensen fra Kulturarvsstyrelsen, og det aftaltes, at om sagen kunne ordnes i mindelighed mellem bygherre og museet, var der ingen grund til at anmelde sagen. Thomas Roland kontaktede atter ingeniør Jens Terp fra Næstved Kommunes Trafiksektion for at meddele dette, og det blev accepteret, at der blev gravet uden forudgående budget etc. for at fremskynde sagen.

Under registreringsarbejde opstod konflikt med pladsformanden på gravningen, idet denne valgte at trodse den indgåede aftale og fortsatte arbejdet. Næstved Kommune blev kontaktet og herefter kunne arbejdet med registreringen fortsætte.

Feltet bestod af en nedgravning på ca. 5 x 5 m, hvori var sænket en stor cementbrønd hvorom var hældt stabilgrus. Kulturlag var således alene bevaret i profilerne. Disse viste sig imidlertid at indeholde væsentlige anlægs- og kulturspor, og kræve en mere nøje registrering end det i første omgang, forud for afrensningen var blevet antaget. Alle profiler blev afrenset, tegnet, fotograferet og beskrevet. Der blev ikke udtaget jordprøver men et stykke træ blev gemt til senere C-14 datering.

Thomas Roland og Ida Elisabeth Lauridsen afsluttede det arkæologiske feltarbejde lørdag d. 9.7.05.

2. MÅLESYSTEM

Et lokalt målesystem blev udlagt med udgangspunkt i det stumpe hjørne på ejendommen Ringstedgade 16 (matr.nr. 9, Næstved By) mellem plads og passage. Dette punkt blev givet koordinaten 100/200 i et retvinklet koordinatsystem med x-værdier stigende i nordlig retning og y-værdier i østlig retning (jf. bilag 2). I syd hæftedes hovedlinjen til et punkt på Staalgårdens (= Ringstedgade 14) facade mod Grønnegade, der befandt sig 33 m vest for bygningens afslutning mod øst. Dette punkt befandt sig 19,27 m sydligt for punkt 100/200 og altså koordinaten 100/180.73. Hovedlinjen blev dermed orienteret i stort set NØ-SVlig retning.

Feltet og profilerne blev målt ind i forhold hertil (bilag 2).

Koterne blev beregnet ud fra brønddæksel i Ringstedgade (jf. bilag 2).

3. PERSONDATA

Bygherre:

Næstved Kommune, Teknisk Forvaltning, Brogade 2, 4700 Næstved
Tlf: 55 78 47 00

Udgravningsassistent:

Cand. Mag. Ida Elisabeth Lauridsen

Ansvarshavende inspektør:

Thomas Roland, Næstved Museum, Ringstedgade 4, 4700 Næstved
Tlf.: 55 77 08 11

4. TOPOGRAFI

Ringstedgade/Grønnegade ligger i den nordlige i del af det middelalderlige Næstved, hvis bygrænse må have ligget kun ca. 125 m længere ude ad Ringstedgade. Her, hvor i dag Farimagsvej og Rådmandshaven skærer gaden er tidligere udgravet de mulige rester af en bygrav ved Sanders Kaserne (jf. NÆM 2000:108).

Sydøst for udgravningsområdet er der tidligere gravet substantielle bebyggelsesspor fra vikingetid og – hovedsagelig - middelalder samt nyere tid. Disse omfatter både hustomter, skelgrøfter, grubehus, brønde samt spor efter diverse håndværksaktiviteter, bl.a. bronzeslagger fra bronzestøbning og en højmiddelalderlig teglovn. Trods et udkantsområde i den middelalderlige by, er der altså på ingen måde tale om en ubebygget og øde del af byen. Dette bekræftes yderligere af den aktuelle gravning, hvor bl.a. en brolagt forgænger for Grønnegade og en mulig matrikelgrænse blev registreret.

Grønnegade løber Sandbjergets sydside og svarer formentlig til vejen der i tidligere kilder kaldes "Strædet under Bjerget". Undergrunden på lokaliteten består således af hvidt finsand, hvorover et oprindeligt vækst- og aktivitetslag fremstod. Vækst- og aktivitetslaget blev ikke identificerbart i alle profiler, men optrådte spredt som en smal horisont i bunden af overlejrende lag.

5. ANLÆGS- OG AKTIVITETSBEKRIVELSER

Nedenfor er nødgravningens anlæg og aktivitetshorisonter forsøgt angivet i samlende skemaform. A angiver anlæg (alternativt: aktivitetshorizont), K kontekst- (eller lag-) nummer, mens T angiver tegningsnummer.

A-NR	K-NR	BESKRIVELSE	T-NR
1	26,33,52 53	Kørevej bestående af hjulspor og gangflade i retningen NØ-SV. Hjulsporene ses i Ø-profilen som K26 og K33 og i V-profilen som K52. Gangfladen erkendes alene i V-profilen som K 53	2 & 3
2	50	Udgravning i undergrundssandet. Fylden fremstår med horisonter og pletter af helt omsat organisk materiale. Lommen kan tolkes som en lokal udgravning af sand som er fjernet i én arbejdsgang. Herefter er hullet langsomt blevet opfyldt af flyvesand og der har været mindre vækster heri. Imod denne tolkning står dog den markante poseform.	3
3	K3, K4	Aktivitetsflade/arbejdsområde/affaldslag. Lagene optræder lokalt direkte over den tidligste aktivitets- og vækstflade og overlejres i hele sin udstrækning af K5/K47. Synes at være smidt ud på stedet snarere end lokalt ophobet.	1
4	K5/K47	Aktivitetsflade/ gangflade / ophobet affaldslag.	1,2 & 3
5	K5	Lokal brolægning lagt direkte i K5. Fremgår i N-profil, hvor et tydeligt kurvet forløb kan tolkes som en plyndret brolægning hvorover sand har lejt sig.	1
6	K8, K17, K18, K19 K34	Udjævningslag/funderingslag for "skrammelvej". K8 fremstår som meget rent sand, mens urenheden og ophobningen af vidjer og smågrene øges gradvist i K17-19. K34 optræder med en mindre variation i indhold i forhold til K17-19, men kan være en fortsat udjævning S for vejen. Overgangen til A8 er ikke mulig at identificere da en recent nedgravning forstyrrer.	1,2 & 3
7	K9, K46	"Skrammelvej"	2 & 3
8	K46	"Skrammelbrolægning"/gårdsplads	3
9	K16,K10, K45,K21, K22	Affaldsophobning over vej i flere faser og gårdsplads	1, 2 & 3
10	K29, K30	Mulig afgrænsning af vej i form af grøft med pilefletshegn i K16	2
11	K23	Mulig senere fase af vejen	2
12	K43	Udlagt træflis, evt. affald fra arbejdsproces eller som fugtsugende/stabiliserende lag idet det "hænger i gardiner" presset ned i det mere plastiske lag K45	3
13	K44a-c	Nedgravninger i K43 . Det er muligt at der har været et pres i disse nedgravninger idet "gardinerne" i K35 og K45 synes forårsaget heraf. Evt. har der stået stolper til et skelhegn, syldsten til sådanne eller ligget kantsten for gårdspladsen	3

6. DATERINGER

Der blev i ingen af profilerne gjort fund af keramik eller andet daterbart genstandsmateriale, hvilket komplicerer datering af anlæggene betydeligt. Ej heller møntfragmentet er umiddelbart daterbart. Ved udgravningen hjemtoges et stykke træ fra K19 (funderingslag til vej) til senere C-14 datering. Resultatet heraf afventes.

Vurderet ud fra kulturlagens tykkelse og andre fund i området er det sandsynligt, at de nederste, ældste lag stammer fra vikingetid/tidlig middelalder mens det egentlige vejforløb sandsynligvis skal henføres til højmiddelalder. Sådanne simple "skrammelveje" er dog vanskelige at datere i sig selv, hvilket også har været problemet i forhold til de tidligere påtrufne ved arkæologiske undersøgelser i Næstved, nemlig ved Østergade (NÆM 1995:113) og Akseltorv (NÆM 2004:105).

Ingen af Næstveds tidlige veje har således kunne dateres nærmere, men det er sandsynligt, at de dateringsmæssigt skal placeres omkring 1300, hvor man kender tilsvarende veje fra andre byer i Danmark (se også: Dagligliv i Danmarks Middelalder (red. Else Roesdahl), s. 68 ff., Gyldendal 1999). Det er derfor så meget mere beklageligt, at vejen ved Ringstedgade/Grønnegade, hvor de bortgravede, tykke kulturlag kunne havde bibragt daterende genstande, ikke blev udgravet på lovmæssig vis.

7. SAMMENFATNING

Den meget beklagelige vis, hvorpå udgravning blev behandlet, medførte, at de ellers informationsrige lag blev bortgravet uden registrering og de nedenstående tolkninger er udelukkende baseret på de sandsynlige anlægssammenhænge på tværs af profilernes enkeltvise udsagn. Meget væsentlig viden om udviklingen og Næstved Bys middelalderlige infrastruktur er således gået tabt!

Gravningens resultater og anlægssekvens kan sammenfattes således:

De første anlæg/aktiviteter på stedet synes at være A1 og A2, en kørevej og en nedgravning i undergrundssandet. Kørevejen A1, der udgjordes af to parallelle hjulspor, løb i NV-SØ-lig retning (som den nuværende Grønnegade), og var anlagt direkte i undergrundssandet. Småsten og vandaflejrede horisonter i bunden kan tages som udtryk for, at sporene har været åbentstående og i anvendelse over længere tid. Orangerøde spor efter helt omsatte rødder af små vækster støtter denne formodning. Ved siden af hjulsporet optrådte en gangflade.

Ved siden af A1 sås et område hvor affald var smidt ud, A3. Dette kan tages som udtryk for, at køresporet A1 er opstået før, der er egentlig by/bebyggelse i dette område - måske anvendt, når der skulle hentes sand fra åsen til andre lokaliteter?. Aktiviteten i området stiger gradvist og affald ophobes efterhånden i form af A4. Heri lægges lokalt brolægning A5.

Efter plyndring af A5 lægges et udjævningslag A6, som fundering for A7, en såkaldt "skrammelvej". Denne udgjordes af en sammenkørt flade af småsten, skærver, vidjer, myremalm, jernslagge og dyreknogler. Denne optrådte i let NV-SØ-gående retning NØ-ligt i feltet og var placeret let forskudt i forhold til hjulsporene A1 i en mere direkte Ø-V-lig retning. Alle vidjerne i vejen var brudte og kan være genbrugte, ødelagte flethegn. Denne antagelse støttes af, at også større stokke lå spredt i laget. Vidjerne syntes ikke udlagt som fast net/gangflade i overfladen af vejen. Der optrådte muligvis flere faser af vejen A9-11.

Der syntes at være en afbrydelse i overgangen mellem Ø- og S-profil, hvor K41 og K42 var fyldt i en eventuel nedgravning. En recent nedgravning forstyrrer billedet. I SV-profilen optrådte ikke umiddelbart et identificerbart skel mellem den Ø-V-gående skrammelvej og en større flade i S med samme indhold. Denne flade (A8) tolkedes imidlertid som en gårdsplads eller et arbejdsområde på en matrikel syd for vejen. Her over både skrammelvej og gårdsplads har ophobet sig et affaldslag A9.

A12 udgjorde et samlet lag af træflis, eventuelt ophobning fra arbejdsproces eller påkørt lag for stabilisering af det mere plastiske og sandsynligvis mudrede K45. I K45 blander sig bl.a. græs og benstumper og der synes at have været aktivitet på fladen. A13, tre nedgravninger i K43 kan tolkes som basis for et mindre skelhegn i form af nedgravede stolper (senere fjernet idet der ikke fandtes spor af sådanne) eller syldsten til stolper.

8. LAGBESKRIVELSER / K-NUMRE

Følgende liste er en let forkortet sammenskrivning af oplysningerne fra feltkontakarkene.

K-NR	IDENTIFIKATION/BESKRIVELSE	T-NR
1	Undergrund, homogent gult finsand	1
2	Vækstlag og oprindeligt aktivitetslag	1
3	Affaldslag udsmidt på K2	1
4	Omsat organisk materiale	1
5	Funderingslag for nu plyndret brolægning eller smuds/gangflade, som gradvist er dækket af flyvesand	1
6	Evt. en del af K9, omsat organisk materiale m. sodet træ og vidjer	1
7	Evt. en del af K9, gråt omsat org. mat. og finsand	1
8	Flyvesand eller basis for "skrammelvej"	1
9	"Skrammelvej" bestående af gråbrunt helt omsat organisk materiale og finsand med et dominerende indhold af småsten, skærver, håndstore sten, teglbrokker, vidjer, dyrekogler og slagger. Alle dele ligger omrodet og sammenpresset med en relativt jævn overflade	1
10	Homogent helt omsat organisk materiale og finsand	1
11	Heterogent brunt helt omsat organisk materiale og ler, kompakt og plastisk.	1
12	Påført udjævningslag, gult grovsand m. pletter af helt omsat organisk materiale. Har ikke stået åbent	1
13	Påført udjævningslag, finsand og delvist omsat org. mat. Har stået åbent.	1
14	Heterogent gråt og brunt helt omsat org. mat. Delvist omsat org. mat., fin- og grosand	1
15	Plastisk, brunt, helt omsat org. mat. – helt omsat træ?	1
16	Påført "englag", gråbrunt, helt omsat org. mat og finsand.	1
17	Brungråt, helt omsat org. mat og finsand, domineret af trækulsnister	2
18	En lokal udbedring af vidjedæk på gangflade eller hævelse af terræn. Lomme af gult finsand og helt omsat org. mat. indeholdende store vidjestykker	2
19	"vejfase"/"grenvej". Jævnt tæt lag af grene på 2-5 cm i diameter og vidjer tæt udlagte i et gult og gråt sandlag hvor fylden omkring udgøres af gråt helt omsat org. mat. og gult finsand.	2
20	Gødning opblandet med trækul	2
21	Aflejret aktivitets/affaldslag, gangflade	2
22	Gråt, helt omdannet org. mat. domineret af grå lerpletter og trækulsnister	2
23	Rest af plyndret brolægning?	2
24	Gråt, delvist omsat org. mat. , domineret af mindre træstykker, rødder, strå og grene	2
25	Lyst, gråbrunt helt omsat org. mat. og sand, indeholdende mindre teglstykker, trækul og småsten, enkelte dyrekogler. Skarpe	2

	kontaktflader	
26	Fyld i hjulspor?	2
27	Fyld i nedgravning	2
28	Del af proces med udlægning af K9	2
29	Evt. fyld i nedgravning til fletheegn. I bunden af rende er stok/pæl banket ned og stabiliseret med sand	2
30	Lodret placeret stok i fletheegn	2
31	Heterogent gråt helt omsat org. mat. m vidjestykker op til 2 cm i diameter, evt. bund af K17	2
32	Heterogent helt omsat org. mat. og sand domineret af trækul, indeholdende større sten, småsten, træfragmenter, vidjer og skærver	2
33	Som K26 fyld i hjulspor. Her ses flere sten i bunden og fyldet mere kompakt, der synes også at være horisonter i bunden, som kan tolkes som vandaflejring	2
34	Som K32 m. højere indhold af ikke omsatte træstykker. Disse synes "kastet" rundt i alle retninger og ligger ikke horisontalt placerede	2
35	Heterogent grågult ler	2
36	Mørkt gulgråt grovsand m. enkelte nister af trækul og helt omsat org. mat.	2
37	Nedgravning m. fyld af helt omsat org. mat., sand, trækul, teglnister, småsten og en høj koncentration af trækul i bunden.	2
38	Gråt ler og finsand domineret af trækul	2
39	Sortbrunt, forkullet træflis og helt omsat org. mat. løs struktur, mere presset i bunden	2
40	Sandsynligvis d.s.s. K32	2
41	Som K32 og K34. Evt. nedgravning hvor blandet fyld er smidt i.	2
42	Heterogent lyst, brunt, helt omsat org. mat. m. højt indhold af sand, lyse sandhorisonter i bund. Midt i laget koncentrerer en horisont af småsten og skærver. Fylden herover er meget lig K40	2
43	Affald fra arbejdsproces. Let omsat træflis, sortbrunt, sine steder forkullet, gråsstrå og andre plantedele imellem. Gråt finsand partielt. "Hænger i gardiner" evt. efter pres ovenfra, hvor K 45 har været eftergivende p.gr.a. sin elasticitet. Flisene er presset ned i K45. Da K45 synes let leret kan træflis være udlagt som fugtsugende lag	3
44	a-c nedgravninger med indhold af gråt spættet ler	3
45	Gråt, helt og delvist omsat org. mat og finsand. D.s.s. K10	3
46	Samme fyld som i K45 men domineret af håndstore sten op til 15 cm i diameter, lidt teglstykker, vidjer, dyrekugler og småsten – gårdsplads	3
47	D.s.s. K5 blot renere uden træstykker. Mod S er laget renere, mod N mere heterogent fyld	3
48	Nedgravning med fyld af heterogent, lysebrunt, orange og gult grovsand og helt omsat org. mat. i horisonter.	3
49	Brunt helt omsat org. mat. Fedtet og elastisk.	3
50	Heterogent meleret finsand og helt omsat org. mat.	3

51	Som K26 og K33	3
52	Som K26 og K33	3
53	Som K26 og K33 blot mere gråt og højere indhold af omsat org. mat.	3
54	Elastisk og kompakt mørkebrunt helt omsat org. mat og ler m. vidjer, flis og teglnister	3
55	Helt omsat org. mat	3
56	Helt omsat org. mat domineret af trækulsnister	3
57	Heterogent sand, grus og helt omsat org. mat. m. trækuls- og teglnister, sandsynligvis recent	3
58	D.s.s. K13	3
59	Let omsat træstykke	3
60	D.s.s. K12	3
61	D.s.s. K11	3
62	Kompakt brungult, sandet omsat org. mat. m. klumper af ler	3
63	Orangegult grovsand m. jernudfældninger, i toppen helt omsat org. mat.	3
64	Gråt finsand	3
65	Som K54, blot uden træstykker	3
66	Brungult grovsand, løst m. enkelte nister og klumper af rent, gult ler, lettere orienteret i horisonter	3

9. FUNDLISTE

X-NR	GENSTAND	K-NR
1	Plankonveks slagge	3
2	Jernslagge	6
3	Læder	3
4	Bronzefragment	6
5	Bronzefragment. Mønt?	4
6	Kniv	46
7	Træstykke til evt. C-14	19

10. FOTOLISTER

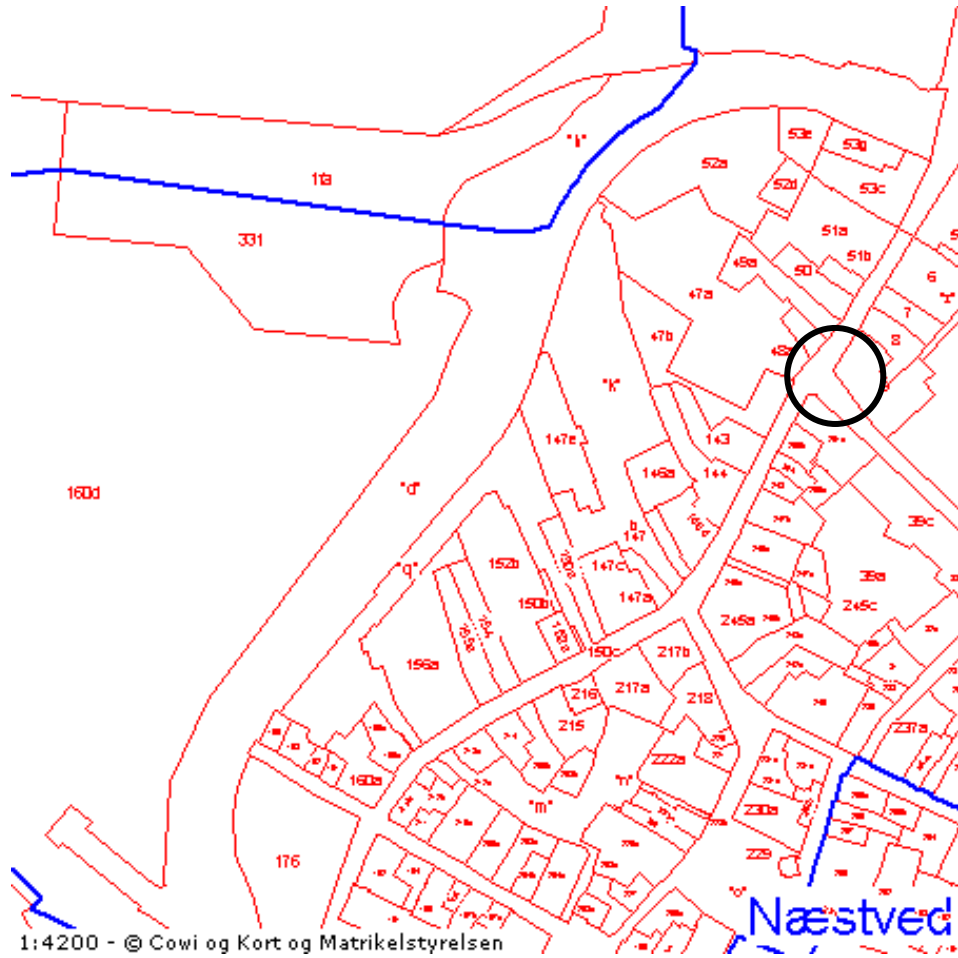
Digital

NR.	MOTIV	SET FRA	FOTO AF	DATO
01	N-profil	S	PBH	7.7.05
02	NV-lige hjørne	S	PBH	7.7.05
03	V-profil	Ø	PBH	7.7.05
04	SØ-lige hjørne	N	PBH	7.7.05
05	SØ-lige hjørne	N	PBH	7.7.05
06	Ø-profil v. A1	SV	IL	8.7.05
07	Ø-profil v. A1	SV	IL	8.7.05
08	Ø-profil v. A1	SV	IL	8.7.05
09	Ø-profil v. A1	SV	IL	8.7.05
10	Ø-profil S-lige hjørne	V	IL	8.7.05
11	Ø-profil S-lige hjørne	V	IL	8.7.05
12	Ø-profil S-lige hjørne	V	IL	8.7.05
13	S-profil	N	IL	8.7.05
14	S-profil	NØ	IL	8.7.05
15	S-profil og SV-lige hjørne	NØ	IL	8.7.05
16	V-profil	SØ	IL	8.7.05

11. TEGNINGSLISTE

T-NR	MOTIV	DATO
1	Nordprofil	8.7.05
2	Vest-, sydvest- og sydprofiler	9.7.05
3	Østprofil	9.7.05

NÆM 2005:128
Grønnegade

1:4200 - © Cowi og Kort og Matrikelstyrelsen

Pr. 26-I-2006

x3	Læder	Bortsmides formentlig
x4	Nittet bronzeplade	Sendt til konservering
x6	Kniv	Sendt til konservering
x7	Træ til C-14	Prøve til Kiel – resten bortsmides